

Rapport från naturguidning vid Kolardammarna med Synskadades riksförbund Södertörn den 23 augusti 2019

Martina Kiibus

Efter en vecka med sol och sensommarvärme så regnade det ihållande hela dagen, vilket gjorde att det blev en del avhopp i sista minuten. Min kontaktperson på Srf trodde att vi skulle behöva ställa in, men så kom det en kvinna (som var helt blind och gick med rullator) som absolut ville gå, så det blev sammanlagt tre deltagare. Det blev en väldigt mysig och fin tur och deltagarna var så tacksamma för allt de fick uppleva under vandringen.

Vi samlades vid parkeringen vid Fårdala ridskola och reservatsentrén där jag berättade jag om Alby naturreservat. Väl inne i reservatet hittade vi en mängd blommor som fortfarande stod i blom. Jag plockade ett exemplar av dem så att hon som var helt blind skulle kunna dofta och känna på dem. Och på så sätt få inre bilder av dem. Och som vanligt berättade jag lite om de olika blommorna. Det var bland annat:

Stinknäva, vars blad har en frän doft

Natt och dag, vars lila högblad fungerar som ett lockbete för pollinatörerna så att de ser blomman och sen kan pollinera den lilla gula blomman.

Rölleka, som är rätt kryddig, en doft

Renfana, som också har en kryddig doft och som man fördrev ohyra med förr. Man lade även renfana på likbäddar för att inte kropparna skulle angripas av likmaskar.

Johannesört, som är antidepressiv och vars blad är perforerade. Man kan också göra olja/lotion av den.

Många rönnar var fulla av rönnbär, plockade några som en av deltagarna åt av. De har ju mycket c-vitaminer även om de är sura! En rönnkvist var ett sätt att hålla onda makter borta förr när man gick på skogen. Vi doftade också på några enar och pratade om hur enbären skördades och hur enen användes i det gamla bondesamhället.

På en håll före inloppet blommade harklöver och kärleksört. Harklövern är skön och len att känna på och var en ny bekantskap för alla deltagarna. Kärleksörten har kanske fått sitt namn av att man förr spådde i kärlek med den. Dess blad är väldigt goda på våren och fulla av c-vitaminer och aminosyror. Men även nu var de fräscha och goda.

På gräsmattan växte ett fint bestånd liten blåklocka. Förr trodde man att de små klockorna var älvorna som hängt sina kjolar på tork. Berättade om det lilla blomsovarbiet som kryper in i blåklockor och sover där om natten och på så sätt bidrar till pollineringen. Och vilket härligt paraply det måste vara för bin och humlor en regnig dag som denna.

Så kom vi till Kolardammarna; vid inloppet berättade jag om rensvallret och oljeavskiljningen. Vi pratade också om dagvatten och hur dess kvalitet beror på vilken typ av mark vattnet avvattnar.

Fortsatte till centrala dammen och skylten där jag berättade om själva reningsprocessen i de olika stegen och vilken effekt reningen har. När vi gick nerströms dammarna visade jag de

olika stegen och vilken typ av rening som sker var. Sedimentationsdammen där vattnet rinner långsammare så att tungmetaller och fosfor kan sjunka till botten. Översilningsytan där vass och kaveldun fångar upp kvävet och på så sätt är en del av reningen. Och våtmarken där bakterier och delvis växter också fångar upp överskottsning, som fosfor och kväve. Pratade om att näringsämnen som också renas i dammen inte är något miljögift i sig, problemet är att blir det för mycket kväve och fosfor så får vi övergödda sjöar och hav, med igenväxning, algblomning och syrebrist som följd. Men tack vare Kolardammarna så har alltså belastningen på Albysjön minskat avsevärt både vad gäller näringsämnen, tungmetaller och flytande föroreningar som olja.

Kaveldunens ax lyste som bruna cigarrer i strandkanten. Berättade att ett enda ax kan innehålla 10 000 dun och att de förr användes som stoppning i sängkläder. Och fackelblomstern lyste vackert rödlila. Här blommade också vänderoten, vars namn lär komma av att växten fick det onda att vända, den användes mot onda makter. Rent medicinskt lär den vara lugnande och sövande.

Några sälgar skimrade i silvergrönt. Pratade om hur viktig sälgen är för att vi ska få äpplen eftersom sälgen blommar tidigt på våren och då lockar till sig humledrottingar som sedan kan bygga upp ett samhälle som kan pollinera äppelblommen.

Det var färsk spår av bäver i några av de tunnare sälgarna. Man såg även var bävern hade gått upp ur vattnet. Lät den blinda deltagaren känna på lite bäverspån.

I gräset var det rikligt med rödtoppa. En söt liten blomma som är betesgynnad och därför allt mindre vanlig. Ingen av deltagarna hade sett den förut och jag hade aldrig sett den just där.

Regnet ökade och en av deltagarna började bli fikasugen, så vi bestämde oss för att ta paus och gick till det lilla lusthuset som erbjöd ett skönt regnskydd. Det är ju en backe dit men det gick bra med rullatorn. Efteråt fortsatte vi på den sidan av dammarna uppför och nerför ytterligare en backe. På så sätt kom vi lite mer in i skogen och fick känna doften av tall. Längs gångvägen växte det en hel del gulsporrar och nysört. Nysörten har fått sitt namn av att om man krossar den kan fungera som nyspulver.

Så vek vi av mot utloppet. Här kantas stranden av några vackra grovstammiga aspar. Regnet hade upphört och istället kunde vi lyssna på vindsuset i askkronorna. På en asp är rötterna alldeles mossinklädda, jättesköna att känna på. I mossan stack det upp stensöta och filtlav bredd ut sig i det gröna.

Vid utloppet stannade vi till vid det lilla vattenfallet där vattnet syrsätts och lyssnade på vattnet. Jag sammanfattade också själva reningsprocessen. Under vattnets dygnslånga färd genom dammarna har 65-85 % av tungmetallerna renats, 70 % av fosfor och en tredjedel till knappt hälften av kvävet. Vattnet rinner vidare genom den fina meandrande Fnyskbäcken genom Uddbys kohagar och ner till Albysjön.

Vi vände tillbaka till den lilla våtmarken. På en kulle mittemot växte det hassel. Lät deltagarna känna på hasselns lite håriga blad och pratade om att dess nötter inte ingår i allemansrätten.

Vid växtbädden berättade jag mer om hur infiltrationen går till. Det var otroligt fint där nu med en färgprakt av kaveldun, fackelblomster, vattenmynta och bladvass. Så vek vi upp på bron med bryggorna. Stannade och pratade om djurlivet i dammarna, alla smådjur som vi på naturskolan hittar där när vi håvar. Och att dammarna inte bara renar dagvattnet utan också innebär en ökad mångfald och ett fint inslag i landskapet. När vi stod där kom en

gräsandsfamilj fram till oss. Kvinnan med rullator hade samlat växter på sin rullator, bland annat lite rönnbär, som änderna glupskt plockade åt sig. Vi stod alldeles stilla så att änderna kunde gå runt och på oss. En fin upplevelse!

Så gick vi tillsammans tillbaka till parkeringen, nöjda och glada över att vi genomförde guidningen trots vädret. En av deltagarna som gått mycket i området, sade att hon aldrig lagt märke till alla blommor om det inte varit för guidningen.